

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

SENIOR FASE

GRAAD 9

NOVEMBER 2011

LEWENSORIËNTERING

PUNTE: 100

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 10 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Beantwoord AL die vrae.
2. Moenie die nommers van die vrae verander nie.
3. Skryf netjies en leesbaar.
4. In meervoudigekeuse-vrae, skryf SLEGS die simbool langs die nommer neer.
5. Laat 'n reël tussen vrae oop.

AFDELING A

Vir elk van die volgende vrae word vier moontlike antwoorde gegee. Kies die korrekte antwoord en skryf slegs die letter (A – D) langs die nommer neer.

VRAAG 1

1.1 Die reg tot opvoeding soos weergegee in die Handves van menseregte laat leerlinge toe om ...

- A elke dag laat by die skool te arriveer.
- B beledigend te wees teenoor onderwysers met wie hulle nie saamstem nie.
- C nie hul tuiswerk te doen nie.
- D beswaar te maak as onderwysers herhaaldelik laat by die skool opdaag. (1)

1.2 Die mees gepaste optrede wanneer jy 'n rower sien inbreek by jou buurman se huis, is om ...

- A 'n geweer op die rower te rig en te skiet.
- B 'n telefoon te vind en die polisie te skakel.
- C te wag en te kyk wat die rower doen wanneer die rower binne die huis is.
- D die hele episode te ignoreer want dit het niks met jou te doen nie. (1)

1.3 Een van die volgende eienskappe pas nie by 'n suksesvolle sakeman nie:

- A Goeie kommunikeerder
- B Hardwerkend
- C Kreatief
- D Selfsugtig (1)

1.4 Een van die volgende aksies sal probleme veroorsaak wanneer jy 'n PRETDRAF beplan:

- A Gereelde water stasies te hê.
- B Moenie bystand van die plaaslike verkeersdepartement vra om te help met die kontrolering van die verkeer nie.
- C Akkommodeer gestremdes.
- D Wees fisies fiks vir die resies. (1)

1.5 Allah is die ...-naam vir God.

- A Christen
- B Moslem
- C Griekse
- D Joodse (1)

[5]

VRAAG 2

Is die volgende bewerings WAAR of ONWAAR? Skryf **slegs** WAAR of ONWAAR langs die korrekte nommer.

- 2.1 Alle leerders wat nie fondse het om verder te studeer nie, moet aansoek doen vir 'n studiebeurs. (1)
- 2.2 Die Wet op Basiese Indiensnemingvoorwaardes beskerm slegs die werknemer. (1)
- 2.3 Latyns-Amerikaanse danse val onder *Rotasie*. (1)
- 2.4 Graad 7 – 9 val onder die Senior Fase. (1)
- 2.5 Lewensoriëntering val onder die verpligte vakke in die FET-fase. (1)
- [5]**

VRAAG 3

Pas die term in KOLOM A by die korrekte verduideliking in KOLOM B. Skryf slegs die letter van die verduideliking/beskrywing in KOLOM A langs die korrekte nommer in KOLOM A neer, bv. 3.1 A

KOLOM A		KOLOM B	
3.1	Verslaafde	A.	het meer toegang tot beroepspesialiste.
3.2	Haatspraak	B.	'n organisasie/persoon wat mense in diens neem.
3.3	Werkgewer	C.	woorde wat seermaak wat geuiter word deur iemand teenoor 'n persoon van 'n ander ras.
3.4	Bedwelming	D.	'n persoon is fisies of emosioneel afhanklik van 'n middel.
3.5	Vakleerlingskap	E.	jy gebruik chemiese middels om jou prestasies te verbeter.

(5x1)

[5]**VRAAG 4**

Voltooi die paragraaf deur die gegewe woorde (uit die raam) in te vul. Skryf **SLEGS** die korrekte woord langs die nommer neer.

groei, kompetend, fondasie, vaardighede, arbeidsmark, persoonlike ontwikkeling, tersiêre, verantwoordelikheid.

In 'n sekere stadium van ons lewe sal ons die vaardighede wat ons geleer het nodig om aansoek te doen vir toelating tot 'n (4.1...) opvoedkundige instelling of om die (4.2...) binne te gaan. Gereelde en aktiewe beplanning van jou leerprogram en jou (4.3...) is 'n kritieke deel van grootword en dit is jou (4.4...) om seker te maak dat jy (4.5...) regdeur jou lewe. Om nuwe (4.6...) aan te leer, lê 'n sterk (4.7...) vir jou sodat jy (4.8...) kan wees in die arbeidsmark.

[8]**TOTAAL AFDELING A: 23**

AFDELING B

VRAAG 5

Lees die onderstaande paragraaf en beantwoord die vrae wat volg.

DRINK HULLE OP HUL GESONDHEID?

Baie mense dink dat as hulle hul alkohol-inname kan kontroleer, hulle in beheer sal bly. Hierdie denke is nie waar nie. Alkohol is 'n giftige drank en as jy alkohol gebruik terwyl jy swanger is, kan dit die ongebore baba benadeel en kan dit eindig in **Fetus Alkohol Sindroom**. Dit beteken dat die ongebore babas fisiese abnormaleiteite kan hê. Gedurende 'n funksie waartydens mense bewusgemaak is van FAS, is bevind dat Suid-Afrika die hoogste aantal gevalle ter wêreld het. Die Wes-Kaap het ten minste vier keer meer kinders wat hiermee geaffekteer is as in ander plekke in die wêreld. Regeringsamptenare het ook aangekondig dat 25% van swanger vroue wat klinieke bywoon, hewige drinkers is.

(Verkorte artikel uit Discovery, Somer 2009 Uitgawe 10)

- 5.1 Lees bostaande uittreksel uit die artikel en skryf die afkorting FAS in woorde. (1)
- 5.2 5.2.1 Gee enige TWEE **fisiese abnormaleiteite** waarmee ongebore babas van drinkende ouers gebore kan word. (2)
- 5.2.2 Skryf EEN **sosiale faktor** neer wat 'n kind, (wat gebore is uit 'n moeder wat alkohol gebruik,) negatief kan affekteer wanneer hy opgroei. (1)
- 5.3 Gee TWEE moontlike redes waarom daar so 'n hoë graad van alkohol verbruik is onder verwagte moeders of mense oor die algemeen. (2)
- 5.4 Verduidelik hoe die misbruik van alkohol die volgende kan aanmoedig:
- 5.4.1 Werkloosheid (2)
- 5.4.2 Tering (TB) (2)
- 5.5 Stel TWEE maniere voor hoe iemand 'n dwelmverslaafde kan help. (2)

[12]

VRAAG 6

Lees die onderstaande paragraaf en beantwoord die vrae:

Kanker/'kaŋkər/(mediese term - kwaadaardige neoplasma) is 'n tipe siekte waar selgroepe ongekontroleerd groei . Dit dring in en val aangrensende weefsel aan en versprei soms na ander organe via bloed en kliere. Navorsers deel kanker in twee groepe: die met 'n omgewingsoorsaak en die oorerflike soort. Die meeste soorte kankers kan behandel word. Moontlike behandelings is chemoterapie, radiologie en chirurgie. Hoewel kanker enige ouderdomsgroep kan affekteer, en baie min kankers algemeen onder kinders verkry word, vermeerder jou vatbaarheid daarvoor soos jy ouer word.

(Uittreksel uit Wikipedia, the free Encyclopaedia)

- 6.1 Wat is die **MEDIESE TERM** vir kanker, volgens die artikel? (2)
- 6.2 Die oorsake van kanker kan in **TWEE GROEPE** verdeel word. Noem die **TWEE** groepe. (2)
- 6.3 Noem **TWEE MOONTLIKE BEHANDELINGS** vir kanker soos genoem in die artikel. (2)
- 6.4 Volgens die uittreksel kan kanker veroorsaak word deur "**oorerwing**". Gebruik jou eie woorde om dit te verduidelik. (2)
- 6.5 Noem enige **TWEE soorte kankers**. (2)
- 6.6 6.6.1 Is kanker 'n dodelike siekte ('n siekte wat tot die dood lei)? (1)
- 6.6.2 Staaf jou antwoord in VRAAG 6.6.1. (2)

[13]

VRAAG 7**DRIE MANS DOODGESLAAN**

Drie mans is vandag doodgeslaan en nog een is ernstig beseer deur kwaai gemeenskapslede in Flagstaff, Oos-Kaap, het 'n polisieman gesê. Kaptein Mduduzi Godlwana het gesê daar was 'n golf van huisbrake in Flagstaff en die gemeenskap glo die vier mans, ongeveer 20 en 25, was verantwoordelik. "Die gemeenskap het hulle na 'n sokker veld geneem en hulle aangerand." het hy gesê. Die skare het hulle met stokke geslaan en met klippe bestook en drie mans gedood. Kaptein Godlwana sê die vierde man is in polisie aanhouding. 'n Moordsaak is geopen, maar niemand is al in verband met die gebeure in hegtenis geneem nie.

(Uittreksel uit City Press, 05 Junie 2011)

- 7.1 Hoe het gemeenskapslede opgetree om hul woede teenoor die mans te betuig? (1)
- 7.2 7.2.1 Was die gemeenskapslede se reaksie aanvaarbaar? (1)
- 7.2.2 Motiveer jou antwoord in VRAAG 7.2.1. (2)
- 7.3 Waarom het die gemeenskapslede die drie mans doodgemaak? (2)
- 7.4 7.4.1 Kan die polisiebeamptes blameer word omdat niemand tot dusver gearresteer is nie? (1)
- 7.4.2 Motiveer jou antwoord in VRAAG 7.4.1. (2)
- 7.5 7.5.1 Sou jy die regter wees aan wie hierdie moordsaak deur die gemeenskapslede toevertrou is, watter vorm van uitspraak/vonnis sou jy op besluit? (1)
- 7.5.2 Waarom sal jy so 'n vonnis/straf, genoem in VRAAG 7.5.1, toepas? (2)

[12]

VRAAG 8

SCENE: (Dit is pouse, twee dogters van Ketchup Hoërskool blaai deur 'n tydskrif. Skielik spring een opgewonde op en af)

“Ja! Ja! Dit is my droom, my droom beroep, my beroep, my keuse, ek wou nog altyd meer hieroor lees.” skree Claire, 'n pragtige graad 9 leerling van Ketchup Hoërskool.

Verbeel jou jy is die opgewonde dogter in bogenoemde toneel. Gebruik die volgende as 'n gids om jou te help in die beplanning van jou loopbaan.

- 8.1 Meld jou beroepskeuse. (1)
 - 8.2 8.2.1 Hoe sal dit jou bevoordeel? (1)
 - 8.2.2 Hoe sal dit jou land bevoordeel? (1)
 - 8.3 Hoe lank sal dit jou neem om dit te bereik? (2)
 - 8.4 Noem TWEE uitdagings wat jou kan verhinder om jou doel te bereik. (2)
 - 8.5 Waar kan jy finansiële hulp kry om jou te help om jou studies voort te sit? (1)
 - 8.6 Noem TWEE aksies wat jy moet neem om jou droom beroep te bereik. (2)
- [10]**

VRAAG 9

IS VROUEDAG NET NOG 'n OPENBARE VAKANSIEDAG?

Op 9 Augustus 1956 het duisende Suid-Afrikaanse vroue van alle rasse aan 'n opmars deelgeneem na die Unie-gebou in Pretoria om te protesteer teen Paswette vir Swart vroue. Baie jare later het die Demokratiese Regering hierdie dag verklaar as Vroue Dag ter ere van hierdie vroue wat geïntegreer het teen die wet. As 'n kind, gebore na 1994, 'n kind wat glo in die “Reënboognasie”, het jy dalk opgemerk dat baie mense, swart of wit, Vrouedag nie baie ernstig opneem nie. Hulle benader dit as net nog 'n vakansiedag.

Van jou word verwag om 'n brosjure te ontwerp en te maak wat almal sal aanmoedig om Vrouedag-feesvieringe in groot getalle by te woon om sodoende meer te leer van wat hierdie dag behels, maar ook om die dag te geniet. Sluit al die nodige besonderhede in jou brosjure in.

[10]

TOTAAL AFDELING B: 57

AFDELING C FISIESE ONTWIKKELING EN BEWEGING**VRAAG 10**

- 10.1 Wenke word hier onder gegee oor hoe om gewigte veilig op te lig. Dui die **verkeerde** een of **die een wat nie pas nie** aan:
- A Warm eers op
 - B Moenie wring of draai terwyl jy swaar gewigte optel nie
 - C Jy moet gemaklik sit
 - D Begin klein en dan al groter
- (1)
- 10.2 Een van die algemeenste areas om jou pols te voel is jou ...
- A oor.
 - B gewrig.
 - C neus.
 - D oog.
- (1)
- 10.3 Watter EEN van die volgende is 'n voorbeeld van 'n beroep in die mediese veld van sport en ontspanning?
- A Videograaf
 - B Kunstenaar
 - C Fisioterapeut
 - D Politieke analis
- (1)
- 10.4 Een van die volgende is nie 'n voordeel van 'n opwarmingsoefening nie.
- A Opwarming verminder beserings.
 - B Opwarming verbeter jou werkverrigting.
 - C Opwarming sal jou moeg laat voel voor die werklike spel.
 - D Opwarming berei jou voor vir die volgende spel.
- (1)
- 10.5 Een van die volgende is nie 'n Protea-krieketspeler nie:
- A Lonwabo Tsotsobe
 - B Graeme Smith
 - C Hashim Amla
 - D Gary Kirsten
- (1)
- 10.6 As jy dink aan sport-onkoste, moet jy nie die volgende een oorweeg nie ...
- A watter apparaat en klere jy nodig het.
 - B wat is die lidmaatskapfooi wat jy moet betaal.
 - C hoeveel mense het ryk geword deur sport.
 - D hoeveel sal die vervoer-onkoste beloop.
- (1)

- 10.7 Voltooi die onderstaande sinne deur die woorde in die raampie te gebruik:
Skryf SLEGS die korrekte woord langs die nommer neer.

gemaklik, sterk, respek, gesonde

Mense wat fisies gesond is, het 10.7.1 ... en 10.7.2 ... liggame. Hierdie persone is 10.7.3 ... met hul liggame en behandel hul liggame met 10.7.4 ...

(4)

- 10.8 Kies die korrekte woord tussen hakies om sodoende die onderstaande sin te voltooi:

'n Polsslag is die klop van jou 10.8.1 (**hart/liggaam**) wanneer dit bloed deur jou 10.8.2 (**hart/liggaam**) pomp.

(2)

- 10.9 Noem enige TWEE voordele van gewigte optel.

(2)

- 10.10 Lees die onderstaande artikel en beantwoord die vrae wat volg:

DIT IS NIE “REGVERDIGE SPEL” NIE, DAMES EN HERE

Baie spelers, klub-eienaars en agente sal enigiets doen om te wen. Wedstrydknoeiery en ouderdomverneukery is maar twee van die aksies wat geneem word om 'n spesifieke spel te wen.

(Aangepas vanuit Kick Off, 18 Julie 2011)

- 10.10.1 Identifiseer TWEE voorbeelde van onetiese optredes wat in die uittreksel genoem is.

(2)

- 10.10.2 Gee EEN rede waarom ouderdomverneukery onaanvaarbaar in sport is.

(2)

- 10.10.3 Wat beteken “Wedstrydknoeiery” soos in bostaande artikel genoem?

(2)

[20]

TOTAAL AFDELING C: 20

GROOTTOTAAL: 100